

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**TEZĂ DE DOCTORAT
REZUMAT**

Doctorand:

Laura-Alina SOMEȘAN (CRIȘAN)

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

TÂRGU MUREȘ

2020

**UNIVERSITATEA DE MEDICINĂ, FARMACIE, ȘTIINȚE ȘI
TEHNOLOGIE „GEORGE EMIL PALADE” DIN TÂRGU MUREȘ
ȘCOALA DOCTORALĂ DE LITERE, ȘTIINȚE UMANISTE ȘI APLICATE
DOMENIUL: FILOLOGIE**

**MOTIVUL ZBURĂTORULUI ÎN LITERATURILE
GRECO-LATINĂ ȘI ROMÂNĂ**

REZUMAT

Doctorand:

Laura-Alina SOMEȘAN (CRIȘAN)

Conducător științific:

Prof. univ. dr. Iulian BOLDEA

TÂRGU MUREȘ

2020

CUPRINS

ARGUMENT

I. CONSIDERAȚII GENERALE

- 1.1. Mit, mitologie, mitografie și conexe – diagnostic diferențiativ
 - 1.1.1. Comprehensiunea exactă a sensurilor
 - 1.1.2. Definiții ale mitului. Clasificare
 - 1.1.3. O definiție universal acceptabilă a noțiunii
- 1.2. Mit, basm, legendă, saga
 - 1.2.1. Despre mit
 - 1.2.2. Considerații asupra basmului
 - 1.2.3. Legenda
 - 1.2.4. Saga
- 1.3. Observații asupra miturilor esențiale ale poporului român
 - 1.3.1. Traian și Dochia
 - 1.3.2. Miorița – mit al transumanței
 - 1.3.3. Meșterul Manole, jertfa pentru creație
 - 1.3.4. Roman și Vlahata
- 1.4. Universul fapturilor mitologice
 - 1.4.1. Titanii
 - 1.4.2. Zmeii
 - 1.4.3. Alte categorii mitologice

II. MITUL ȘI MOTIVUL ZBURĂTORULUI

- 2.1. Credințe populare. Dorliss – Incubus – Zburătorul
- 2.2. Mitul erotic al Zburătorului
- 2.3. Motivul folcloric al Zburătorului
- 2.4. Motivul literar al Zburătorului

III. O VIZIUNE A MITOLOGIEI GRECO-LATINE: EROS SAU CUPIDON

- 3.1. Mit și literatură
- 3.2. Eros în literatura greacă
 - 3.2.1. Legenda lui Eros și Psyche

- 3.2.2. Conceptul de *eros* la Platon
- 3.2.3. Imaginea lui Eros în poezia greacă
- 3.2.4. Eros în romanul grec
- 3.3. Apuleius și romanul latin
 - 3.3.1. *Măgarul de aur* – al doilea roman latin
- 3.4. Martianus Capella
- 3.5. Fabius Planciades Fulgentius
- 3.6. Concluzii

IV. METAMORFOZE ALE MOTIVULUI ZBURĂTORULUI ÎN POEZIA ROMÂNEASCĂ

- 4.1. Mitul românesc și cel din arealul est-european și cel occidental
- 4.2. Clasicism și modernism în abordarea mitologiei
- 4.3. Folclorul ca sursă ideatică și tematică pentru romantici
 - 4.4. Motivul Zburătorului în literatura română
 - 4.4.1. Dimitrie Cantemir – *Descrierea Moldovei*
 - 4.4.2. Vasile Alecsandri - *Sburătorul*
 - 4.4.3. Cezar Bolliac - *Zburătorul*
 - 4.4.4. Ion Heliade Rădulescu - *Zburătorul*
 - 4.4.5. Mihai Eminescu – *Călin (file din poveste). Luceafărul*
 - 4.4.6. Tudor Arghezi – *Lingoare. Fătălăul*
 - 4.4.7. Nichita Stănescu - *Leoaică tânără, iubirea*

V. METAMORFOZE ALE MOTIVULUI ZBURĂTORULUI ÎN PROZA ROMÂNEASCĂ

- 5.1 Mitul în proză. Metamorfozele
- 5.2 Ion Creangă – *Povestea porcului*
- 5.3 Petre Ispirescu – *Porcul cel fermecat. Zâna Zânelor*
- 5.4 Ion Agârbiceanu – *Jandarmul*
- 5.5 Mircea Eliade - *Șarpele*

BIBLIOGRAFIE

MOTIVUL ZBURĂTORULUI ÎN LITERATURILE GRECO-LATINĂ ȘI ROMÂNĂ

Rezumat

Teza de doctorat cu titlul *Motivul Zburătorului în literaturile greco-latină și română* își propune o analiză în oglindă a aspectelor ce țin de principalele caracteristici ale mitului și motivului Zburătorului, între conceptul antic, cu referire la creațiile literare ale Greciei antice și ale Imperiului Roman, trecând prin perioada medievală și ajungând la viziunea actuală, cea din literatura română. Când ne referim la mit, reținem toate acele manifestări cu un caracter spectacular, rituri, ritualuri, dar și momente din viața omului preistoric, care în mod direct sau indirect, îl pregătesc pentru crearea, cunoașterea, conștientizarea unor opere literare, așa cum le percepem noi astăzi.

Încă de la început am vrut să oferim o privire și o definiție clară a conceptului de mit, reunind viziunile de bază de până acum, cu o perspectivă care ține cont de evoluția actuală a civilizației. Termenul în cauză aduce din noaptea timpurilor omenirii primitive imagini insolite, adevărate flashuri de un remarcabil unicat. Miturile sunt o probă vie, cu glas omenesc, vorbind despre realități obiectuale, fenomenologice, transcendente neobișnuite, demne de a fi memorate și transmise secolelor următoare.

Regulile, interdicțiile, tabuurile din viața omului primitiv reprezintă mari teme și totodată premisele creării unei literaturi, cu toate etapele parcurse, transformări și resuscitări ale motivului Zburătorului, de-a lungul timpurilor. Dar, parcă mai mult decât oricând și oriunde, acestea își găsesc sălașul în literatura contemporană.

Cercetarea propune, prin tematica aleasă și prin mijloacele de expresie care o reflectă, o abordare avansată a fenomenului literar și preliterar, atât în ceea ce privește riturile și ritualurile popoarelor primitive, ritualurile și credințele lumii antice, cât și operele literare contemporane, din perspectiva transformărilor și determinărilor psihologice ale consumatorului de literatură. Teza are drept scop investigarea determinismului direct sau indirect care stă la baza fenomenelor ce au loc înainte și după crearea unei opere literare. Vor fi punctate aspecte ce țin de psihologie, sociologie, psihiatrie, estetică literară, istoria literaturii, critică literară etc. Așadar, putem observa o bună situație a temei în contextul cercetării științifice din domeniul artelor, dar și în context inter- și trans-disciplinar.

Obiectivele propuse urmăresc analiza mitului și motivului Zburătorului încă de la apariția lui, în credințele populare, dincolo de ceea ce apare în mod real și evident pe scena literaturii, partea nespusă și puțin cunoscută a acesteia – determinările inconștiente, motivațiile, visul, cele mai mari temeri, dorințele exprimate, dar și cele ascunse, într-un cuvânt viața interioară a omului, care de multe ori este paralelă cu cea evidentă, care ne este înfățișată.

Motivul central al cercetării rămâne însă iubirea (erosul) care dă naștere unor creații literare remarcabile, iar omul este atras de aceasta prin însăși construcția cu care se naște. Omul nu este un mecanism, este un paradox. Deși condiția lui a rămas aceeași încă de la triburile primitive, el a fost supus progresului, unui progres de ordin tehnologic. Ce ne aseamănă cel mai mult cu omul societății primitive? Structura bazală, cea afectivă. Prin construcția sa, omul înainte să discearnă, simte, vede, aude, miroase și pipăie – astfel el cunoaște lumea.

Mitul folcloric al Zburătorului simbolizează înmugurirea sentimentului de dragoste la fetele aflate la vârsta adolescenței. Trăirile tinerelor fete sunt declanșate de un personaj fantastic, cu o mare putere de seducție, care apare pe înserat, le face să se îndrăgostească de el, apoi pleacă, lăsând în urma lui doar melancolie, zbucium. Este ca o boală, o dragoste pătimășă, o iubire pasională, nestăpânită, care mistuie și distruge sufletul omului.

Zmeul, Zmăul, Zburătorul, numit și Ceasul cel rău este un spirit răufăcător care, având înfățișarea unui balaur înaripat, cea de șarpe sau cea de pară sau sul de foc, coboară noaptea în casele oamenilor pe coșuri și chinuie nevestele însărcinate sau neînsărcinate, precum și pe fetele mari, pricinuindu-le, prin neodihnă și frământare, nenumărate vânătăi pe corp și o mare oboseală. „Înfățișarea lui trebuie să corespundă capacității sale de seducție. În exercițiul funcțiunii lui erotogenice se poate metamorfoza în șarpe, zmeu sau sul de foc. De aceea a putut fi confundat de necunoscători cu Șarpele înaripat, cu zmeul antropofag sau cu Demonul văzduhului, toți încărcăți de electricitate. Dar aceste confuzii nu sunt singurele. În fond, toate metamorfozele Zburătorului urmăresc același scop: pătrunderea ocultată în casa victimelor lui pubere sau pasionale, pentru a se transforma în tânăr voinic și înflăcărat de dragoste. Metamorfozarea sub forma de animale (șarpe, porc, câine) sau ca sul de foc, menționată de unii folcloriști, se referă pe de o parte la tehnica pătrunderii în viața victimelor și pe de altă parte la simbolismul sexual.” (Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*).

Zburătorul este o semidivinitate erotică, un demon arhaic de tip malefic. Simbolizează toate formele de sexualitate, de la cea puberală până la cea isterică a femeilor care trăiesc numai pentru plăcerile trupești.

Studiile consacrate mitului erotic al Zburătorului, începând cu cel al lui G. Călinescu,

au subliniat faptul că acesta dezvăluie o viziune specifică asupra iubirii, imaginată ca o boală provocată de acțiunea unui personaj mitic, fabulos, care poate fi vindecată prin act magic. Importanța acestui mit rămâne legată de faptul că a dat naștere unui motiv al creației poetice orale: motivul erotic al zburătorului.

Având o largă circulație folclorică, motivul a fost tratat cu mijloacele unor specii diferite, precum descântecul, colinda, balada, legenda sau povestirea. Convertirea mitului într-un motiv poetic și răspândirea lui într-o zonă a esteticului, implică totuși, în creația folclorică, tratarea motivului într-un mod asemănător, prin repetarea, de la o specie la alta, a acelorași situații sau momente. Acest tratament unitar se explică pe baza legăturilor puternice care există între motivul poetic și mit.

Cercetarea își propune să trateze unitar tema abordată, va reprezenta un corp sincretic de idei, analize, curente privite în interdisciplinaritatea lor, conturând premisele înțelegerii fenomenului literar.

Importanța și actualitatea temei constau în încercarea de decodificare a modalităților în care Eros și povestea lui Amor și Psyche, din literatura antică, au supraviețuit și au fost transformate și inserate în creațiile literaturii contemporane, în mecanismelor nevăzute ale scenei acesteia. Teza poate dispune de o plajă largă de cititori, de la cei din domeniul psihologiei, al sociologiei, psihiatriei, antropologiei, până la domeniul literaturii, dar vizează și omul obișnuit.

Pentru înțelegerea transformărilor care au avut loc la nivelul percepției, acceptării și asimilării regulilor, interdicțiilor și tabuurilor se va aplica metoda cercetării comparatiste. Metodologia cuprinde activități de documentare, prelucrare a datelor, lucrări practice, culegeri de date, interpretarea și exploatarea lor.

Prin cercetările asupra mitului Zburătorului am încercat să descoperim nu numai ipostaza de demon arhaic de tip malefic ci și evoluția lui spre chipul angelic reflectată în folclorul românesc. Astfel am reușit să caracterizăm Zburătorul în creațiile literaturii antice și românești, reliefând importanța mitului în crearea unor adevărate opere de artă. El apare misterios în noapte, când lumea e cuprinsă de farmecul visului și dispare la fel de misterios, devenind o umbră în întuneric, nevăzut de nimeni.

Am subliniat însușirile Zburătorului reflectate în literaturile greco-latină și română, demonstrând astfel unicitatea, superioritatea și farmecul angelic al acestei ființe supranaturale. Dar, totuși, indiferent de numele sub care este cunoscut Eros/Cupidon/Zburătorul, chipul lui rămâne a fi o taină a visului, ascuns mereu de aripile nopții, un purtător de superstiții și, în același timp, un etalon al frumuseții.

Teza este structurată pe două secțiuni ce însumează cinci capitole, cu abordare distinctă, dar unitară, urmărind esența mitului și motivului Zburătorului, acel tip de esență care ne impune întoarcerea la origini. Prima secțiune pornește de la o informare largă asupra temei, prin consultarea unor lucrări naționale și străine diferite, cu referire la concept, la manifestările omului primitiv, riturile, ritualurile, obiceiurile sale, manifestările literare ale Greciei și Romei antice, temele majore, în acord cu care au fost create scenariile rituale și scenariile literare mai apoi, nu mult diferite de cele ale zilelor noastre. Această primă parte va argumenta însăși esența mitului și motivului Zburătorului – cea legată de ritualurile omului primitiv, dar și de creațiile în versuri sau proză ale Antichității grecești. Cea de-a doua parte tratează metamorfozele motivului Zburătorului în creațiile literare.

Primul capitol, *Considerații generale. Mit, mitologie, mitografie și conexe. Mit, basm, legendă. Miturile esențiale ale poporului român* se încadrează în planul mare al întregii lucrări, fiind conceput ca un autentic soclu al problematicii și pornește într-o tratare sistematică a temei de bază, fiind un preambul masiv și necesar. Deși nucleul prezentului proiect îl reprezintă motivul Zburătorului, între conceptul antic și viziunea actuală, de la început am dorit să oferim o privire și o definire clară a conceptului de mit, reunind viziunile de bază de până acum, cu o perspectivă care ține cont de evoluția actuală a civilizației.

Pornind de la o informare largă asupra temei și consultând diferite lucrări naționale și străine, cu referire la concept și la modul în care acesta este abordat, am distins două mari categorii în sfera miturilor cele care provin de la începuturile existenței umanității și cele așa-zise moderne, precum cele ale lui Empedocle, Heraclit, Protagoras sau Platon, adică din perioade ale lumii civilizate, cu scopul de a-și face mai accesibile propriile concepte filosofice. Am procedat, astfel, la o selecție a lucrărilor utile, renunțând la anumite ontologii care par fie depășite, fie prea puțin conforme cu momentul în care ne aflăm și am stabilit câteva coordonate care ar putea să întrunească un accept larg pentru o definiție a temei alese. Miturile sunt narațiuni orale sau scrise, creații ale unor grupuri mici care încearcă să dea o explicație unor fenomene cosmice care s-au repercutat în viața întregii umanități. Avem, astfel, o încercare de a se exprima simbolic, adesea cu finalitatea exteriorizării unei credințe sau cunoștințe despre fenomene spectaculoase, salvând și perpetuând principii morale. De aici rezultă eficiența și utilitatea practică a mitologiei. Mitul, de la care ia naștere motivul literar, reprezintă o narațiune orală sau scrisă care încearcă să dea o explicație unor fenomene cosmice care s-au repercutat în viața întregii umanități.

Putem vorbi despre o eficiență, o utilitate practică a mitologiei, fiindcă, fără o motivație pertinentă, nu putem explica pentru ce nu s-au stins în noaptea vremurilor atâtea

mituri impresionante. Întâi este vorba de faptul că avem o justificare a credințelor proprii, chiar un fel de garantare a valabilității acestora. Ar fi de luat în considerare și satisfacerea unei profunde curiozități omenești de a răspunde la marile întrebări ale existenței, aparent simple, însă cărora știința nu a reușit să le găsească un răspuns acceptabil. Am subliniat deosebiri între termeni ca mit, basm, legendă, saga care ar părea sinonime, la o privire superficială. În realitate, nu sunt, chiar dacă semele lor au la bază niște congruențe, semnificând ceva de poveste, narațiune atașată irealului, fabulosului, imaginativului și am realizat o scurtă trecere în revistă a miturilor fundamentale ale poporului român.

Cel de-al doilea capitol, *Zburătorul – de la mit la motiv literar* are ca punct de plecare superstițiile, ipostazele în care apare acesta în credințele diverselor popoare din lume: Dorliss – Incubus – Zburătorul.

Între cele trei ipostaze există numeroase conexiuni, fapt care ne face să credem că există un nucleu, un punct de plecare comun. Mitul este definit ca o poveste fabuloasă, născocire, intrată în tradiție, despre credințele popoarelor, despre zei, întâmplări și legende, considerată ca întemeietoare a unei culturi.

Omul preistoric era conștient de importanța viselor, astfel că, se pare că reușea, cu ajutorul drogurilor să controleze tot ceea ce înseamnă activitatea inconștientului. Prin vis a avut revelația mării enigme a existenței sale: moartea. Omul primitiv era stăpânit de frica față de spiritele celor uciși, de credința în viața de după moarte, o totală enigmă pentru el, dar, cu siguranță, asociată cu ceva negativ, căci moartea era cea mai aspră pedeapsă pe care o putea primi. Acum intervine întrebarea de ce morții, odată cele mai iubite ființe, se transformă în demoni? Ce i-a determinat pe primitivi să le atribuie morților dragi o asemenea schimbare de sensibilitate? Faptul că moartea este cea mai mare nenorocire care i se poate întâmpla unui om. Ei credeau că se moare numai din cauze provocate de violență, vrăjitorie, iar sufletul mortului este răzbunător și irascibil și, dorind să fie în societatea rudelor, ca altădată, vrea să-i facă și pe ceilalți să moară, prin intermediul bolii.

În țările în care se vorbește limba engleză există un mit despre o ființă supranaturală numită Dorliss, și cunoscut sub numele de Zburător în tradiția populară din România. El este o existență imaterială, trecând prin spații înguste, pe sub uși, prin găuri de cheie, coșuri de case, în camere de fete și soții tinere și care își impune voința pentru săvârșirea actului sexual. Acest spirit impur (demon, violator) mai este numit monstru al nopții sau hoț de dragoste. Noaptea, în somn, cu toți adversarii învinși, el forțează tinerele fete, care, cu toată opoziția, sunt învinse și siluite. Sunt citate cazuri în care hoțul de iubire le influențează viața, le perturbă căsniciile și le îndeamnă la prostituție. Fetele sau femeile abuzate îl descriu ca o

mare greutate ce le apasă pieptul, care le imobilizează și le violează. De multe ori, când se trezesc, au vânătași și zgârieturi pe corp. Un incubus este un demon în formă masculină care, conform tradițiilor mitologice și legendare, pândește femeile sau bărbații adormiți pentru a se angaja în activități sexuale cu aceștia. Perechea sa de sex feminin este un succubus. Povești senzuale despre incubi și succubi au fost spuse de mai multe secole în societățile tradiționale. Unele tradiții susțin că activitatea sexuală repetată cu un incubus sau cu un succubus poate duce la deteriorarea stării de sănătate și a stării psihice sau poate chiar provoca moartea.

Există puternice legături între mitul Zburătorului și creația literară, folclorică și cultă. S-a impus, așadar, o analiză profundă pentru a reuși să scoatem în evidență modul în care, o experiență umană fundamentală, iubirea, apare prezentată în vechea mitologie românească, în creația poetică orală și în literatura cultă. Am analizat raporturile dintre mitul Zburătorului și motivul poetic care-i corespunde și am ilustrat un alt aspect al relațiilor dintre mit și literatură. Aproape fără excepție, el apare prezentat ca o ființă nocturnă care, în timpul zilei, se ascunde printre scorburile unor copaci, în butoarcă de nuc ori de alun, pentru că nu suferă lumina soarelui. În mod frecvent, personajul se înfățișează ca o ființă demonică, necurată sau spurcată. Faptul că manifestările lui sunt nocturne, că acțiunea pe care el o exercită este prezentată ca ceva rău, atrage atenția că suntem în fața unei reprezentări din sfera sacrului, care face rău sau care este murdar. Regimul demonic al Zburătorului este evident, mai ales în consecințele pe care le are asupra victimelor pe care le bântuie. Fata sau femeia bântuită de Zburător poate fi ușor recunoscută după paloare, slăbiciune sau după semnele de nebunie care apar. Adeseori, vizita lui este trădată de stigmatul pe care le lasă, vânătași sau urme de mușcăături. Victima slăbește, devine tot mai palidă și mai obosită, este melancolică, zăpăcită, are un somn agitat, cu vise rele, este scuturată de fiori sau de tremurături și, uneori, se poate întâmpla să înnebunească sau să moară. Adeseori, în timpul zilei, victima are vedenii, umblă ca în transă, vorbește singură sau îmbrățișează pomii. Ca situație tipică, motivul poetic al Zburătorului, rămâne legat de mit, forma culturală care îi dă naștere. Dar, existența motivelor literare rămâne legată și de alte situații, putând avea determinări în cadrul vieții sociale, în cadrul vieții morale, dezvăluind atitudini față de anumite aspecte reprobabile, precum cele legate de motivul trădătorului sau al soției necredincioase, sau în cadrul vieții sentimentale. Dintre speciile literaturii populare în cadrul cărora imaginea Zburătorului este evocată adeseori, descântecul deține locul cel mai important. Numeroase descânțece de zburător sunt înregistrate în diferite regiuni ale țării și sugerează frecvența cazurilor, dar și diversitatea aspectelor sub care se poate manifesta boala, ca o consecință a diverselor înfățișări sub care se poate manifesta acesta. În folclorul românesc, există nu numai un mit erotic al

Zburătorului în raport cu care apar, complementar, practici rituale de apărare sau de alungare a zmeului – zburător, ci și un motiv erotic al Zburătorului, strâns legat de mitul care i-a dat naștere.

Motivul, preluat de literatură, se regăsește în operele multor autori precum: Ion Heliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Tudor Arghezi etc. Trecerea motivului în literatură a fost însoțit de o rafinare a procedeelelor de tratare și, mai ales, de aprofundare a problematicii pe care o presupune, de o sublimare a substanței mitului. Această sublimare poate primi o explicație și pe seama faptului că, în exemplele prezentate, mitul era supus unui tratament liric.

Cel de-al treilea capitol, intitulat *O viziune a mitologiei greco-latine*, tratează imaginea lui Eros/ Cupidon în literaturile greacă și latină. Dincolo de imaginea unui tânăr frumos și fără griji, grecii îl înfățișează pe Eros ca un zeu al dorinței fizice și pasionale care își împinge victimele spre o stare de confuzie și ieșiri necontrolate. Hesiod îl descrie ca unul dintre cei dintâi zei care au fost responsabili pentru crearea lumii, reprezentând, în același timp, un principiu abstract și asigurând coeziunea într-o lume stăpânită de dezbinare. În operele filosofilor și poezilor greci, avem de-a face atât cu un Eros, în ipostaza de personaj mitic, cât și cu conceptul de eros. Eros este iubirea sexuală sau pasională, iar săgețile lui provoacă un soi de nebunie. Pe de altă parte, conceptul este asimilat cu cel de forță vitală, ceva mai apropiat de conceptul de voință a lui Schopenhauer, un proces fundamental de luptă pentru supraviețuire și reproducere. Rădăcinile povestirii lui Apuleius despre *Amor și Psyche* se regăsesc în *Banchetul* lui Platon. Tema dialogului este iubirea, mai exact erosul. Eros are aici statutul opiniei adevărate, care nu este adevărată, nici falsă pentru că nu propune un adevăr demonstrat și este, ca atare, ceva care se situează între știință și ignoranță. El nu poate fi o entitate de esență divină, pentru că zeii, având binele și frumosul, sunt fericiți, iar Eros, care este dorință, deci carență, nu poate fi fericit, deci nu este un zeu. Este o ființă intermediară, un *daimon*, un mijlocitor între oameni și zei, mereu în căutarea a ceea ce nu are și mereu dobândește și pierde, neoprindu-se niciodată din căutarea sa. Am trecut apoi la o analiză creațiilor literare grecești, selectând câțiva autori: Platon, Sappho, Moschos, Bion, Orfeu, Longos. Eros apare peste tot cu o înfățișare angelică, dar cu o fire rece, înșelătoare, fiind deopotrivă sălbatic și nemilos, rănindu-i atât pe zei cât și pe oameni. Tinerii atinși de Eros suferă, nu au somn, li se pare că ard, abia gustă mâncarea, devin tăcuți. Ei suferă așa cum suferă cel care gustă pentru prima dată din faptele și vorbele iubirii.

În literatura latină, povestea lui *Amor și Psyche*, care a servit drept sursă de inspirație autorilor români, apare la trei autori: Apuleius, Martianus și Fulgentius, fiecare tratând-o în

mod diferit. Basmul lui Apuleius pare a reuni toate semnificațiile *Metamorfozelor*. Protagonistii basmului primesc nume simbolice, relevante: Sufletul (Psyche) caută stăruitor iubirea (Amor) dobândită definitiv numai după ce el se inițiază în misterele divine ale Olimpului. În această poveste, imaginea lui Amor/ Cupidon se conturează din patru perspective. Avem, în primul rând, perspectiva autorului care îl înfățișează ca un copil înaripat, ușuratic care, prin purtări urâte, înfruntă morala publică. El intră noaptea în case străine, bagă vrajbă în căsnicii și scapă nepedepsit, fiind, în același timp, îndrăzneț și nerușinat. Oracolul din Delphi conturează imaginea unui balaur cumplit, sălbatic și crud care nimicește totul în calea lui, cu flăcări și fier. Surorile lui Psyche îl prezintă ca un șarpe enorm ce se târăște în mii de încolăcături, cu gâtul umflat de sânge, plin de venin ucigător și care o va mânca în cele din urmă. Din punctul de vedere al lui Psyche, Amor/Cupidon este cel mai dulce și mai plăcut dintre monștri, cu un cap strălucitor de raze, un păr bogat, scăldat în ambrozii, cu un gât alb ca laptele, obraji de purpură, la vederea căruia chiar și lumina lămpii începe să pălească. Martianus se inspiră, în mod considerabil, din *Cupidon și Psyche* în structura narativă a lui *De nuptiis*, care începe cu încercările frustrante ale lui Mercur de a-și găsi o soție. El ia în considerare potențialele candidate, dar le găsește a fi necorespunzătoare, sau indisponibile. Cadrul este o fantezie extravagantă - Filologia cea extraordinar de erudită, împodobită cu veșminte și straie ale învățării, o înaintașă a vrăjitoarelor din literatura medievală, este înălțată spre cer de o lumină strălucitoare, pe acompaniamentul unei simfonii de armonii planetare și cântece nuptiale cântate de fiecare dintre cele nouă muze, pentru a deveni mireasa mesagerului zeilor, al cărui rol medieval, ca zeu al elocvenței, prevalează asupra rolurilor sale clasice. Lucrarea lui Fulgentius, *Mitologiae libri*, în cartea a treia, oferă o descriere detaliată a povestirii, așa cum apare la Aristophontes și Apuleius, și o reinterpretează. El se lansează într-o exegeză concepută pentru a demonstra nebunia poveștii, salvând, în același timp, semnificațiile ei profunde. Scriitorul prezintă cetatea ca și cum ar fi fost lumea, în care pune, pe rege și regină, ca Dumnezeu și Materia. Acestora, le adaugă trei fiice: Carnea, Spontaneitatea și Sufletul. Cea din urmă, (Psyche, în greacă) este mai frumoasă deoarece este superioară Voinței Libere și mai nobilă decât Carnea. Venus (Senzualitatea) o invidiază și îl trimite pe Cupidon (Dorința) să o distrugă. Dar, deoarece Dorința este atât pentru bine, cât și pentru rău, iubește Sufletul și se reunește cu acesta. Dorința (Cupidon) convinge Sufletul (Psyche) că nu trebuie să-i vadă fața, adică nu ar trebui să învețe deliciile dorinței și că nu ar trebui să se pună în acord cu surorile ei.

Cel de-al patrulea capitol, *Metamorfoze ale motivului Zburătorului în poezia românească*, urmărește modul în care motivul Zburătorului a fost prelucrat și valorificat de

poetii români. Zburătorul apare în folclorul european și a constituit subiect de inspirație pentru nenumărați scriitori din literatura europeană precum Victor Hugo, lordul Byron sau Goethe. La Victor Hugo, spre exemplu, acest motiv al Zburătorului apare în poezia *Le Sylphe*, cuprinsă în volumul *Ode și Balade* din 1826. Însuflețit de patriotism și impulsivat de dorința de a face cunoscute conaționalilor săi, texte literare străine, Constantin Stamati realizează traduceri care sunt mult mai apropiate de natura românilor. Admirația sa pentru folclor, tradiții și limba populară explică inițiativa sa de a localiza balada hugoliană *Le Sylphe* sub titlul *Zburătorul la zăbre*. În literatura română, o primă menționare a Zburătorului apare la Dimitrie Cantemir care spune că poporul nu s-a curățat cu totul de vechea erezie și încă se mai închină sau mai crede în zei necunoscuți care se trag din vechii idoli ai dacilor. Viziunea lui Cantemir asupra Zburătorului prezintă unele elemente comune, dar și deosebiri față de cum apare prezentat acesta în folclorul românesc. Autorul inserează, cu subtilitate, în text, ideea că acesta nu ar fi doar o nălucă, o închipuire, ci mai degrabă o făptură în carne și oase, care a fost prinsă și pedepsită, după cum se cuvenea, de unii bărbați însurați. *Zburătorul* lui Vasile Alecsandri e mai aproape de varianta pământească a personajului, insinuată încă de Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*. În versuri fluente, cu o sonoritate ce susține veselie idilică a vieții în natură, într-un cadru paradisiac și într-o atemporalitate palpabilă, Alecsandri modifică imaginea Zburătorului, coborând personajul în planul terestru, surprinzând sinceritatea și bucuria trăirii, la modul ingenuu, a primilor fiori ai dragostei. În *Legenda rândunicăi*, poetul prelucrează un text folcloric referitor la metamorfoza unei tinere prințese în pasăre pentru a respinge iubirea Zburătorului. *Zburătorul* lui Cezar Bolliac cuprinde numai două secvențe poetice: interogațiile unei vecine curioase despre manifestările nefirești ale fetei și răspunsul acesteia, într-o manieră asemănătoare poeziei lui Ion Heliade-Rădulescu. Și demonul de aici este văzut ca o ființă ce aduce epuizarea extremă a copilei tulburate de fiorii puternici ai dragostei. Tânăra lui Bolliac cunoaște foarte bine natura stărilor pricinuite în somn de Zburător. La Ion Heliade Rădulescu, tema erotică, prin evocarea credințelor proprii acestei lumi, își află punctul de sprijin în motivul erotic al Zburătorului, ființa fabuloasă pe care cele două vecine o evocă atât de insistent în partea finală a poemului. Eminescu a preluat mitul puberal al Zburătorului, cunoscut și sub numele de mitul erotic, deoarece, în concepția poporului nostru, Zburătorul este o fantasmă care poate lua chipul unui tânăr frumos și fermecător, sădind pentru prima oară în sufletul tinerelor fete sentimentul iubirii. Tema poemului *Călin (file din poveste)* ilustrează manifestarea sentimentului de dragoste împlinită, depășind obstacolele ivite. În creația eminesciană fabulosul Zburător este întruchipat de tânărul îndrăgostit, fiind umanizat atât prin fiorul iubirii, cât și prin numele

Călin. Creația este un emoționant poem al iubirii împlinite, o poveste de dragoste cu un accentuat caracter liric, în care se păstrează vraja mitului popular. În același fel, rădăcinile folclorice ale *Luceafărului* se regăsesc în motivul Zburătorului, credințele despre strigoi conturând atmosfera generală a lumii basmului. La Arghezi, în *Lingoare* mitul Zburătorului este doar sugerat prin boala fetei și prin asocierea cu dorul. Ritmul poeziei are rezonanțe folclorice și accente de descântec. Dragostea e figurată aici, ca în mitologia populară, sub spectrul misterului și al infuziei de fantastic. Sentimentul iubirii e surprins într-o ipostază inedită: aceea de boală, de tânjeală, de suferință mocnită ce conduce la o letargie a ființei, la o durere surdă și fără de leac. În *Fătălăul*, motivul Zburătorului, care acuză amestecul unei forme a sacrului murdar în destinul uman, este corelat cu elemente ale antropologiei tradiționale, folclorice, care avertizează că răul ascuns în om, predispoziția pentru crimă, ar fi denunțate, în primul rând, printr-o înfățișare aberantă față de normal. Motivul Zburătorului se metamorfozează în lirica lui Nichita Stănescu, în poezia *Leoaică tânără iubirea*. Aici, erosul se instalează în ființă și o delimitează, o dislocă, exprimând o stare pe care o putem defini ca o pierdere de sine deoarece, atins de eros, eul pierde sugestiv: sprânceana – indiciu al vederii clare, tâmpla - semn al gândirii și al rațiunii, bărbia – al confirmării designului identitar, și lasă în urmă un eu devastat și stăpânit de himera sentimentului.

În ultimul capitol, *Metamorfoze ale motivului Zburătorului în proza românească* am ales să facem o analiză a unor opere reprezentând specii literare diferite: basmul, nuvela și romanul. Basmelor *Povestea porcului*, a lui Ion Creangă și *Porcul cel fermecat* de Petre Ispirescu reprezintă o preluare și o reinterpretare a temei poveștii despre Eros/Amor și Psyche, din romanul *Măgarul de aur* al lui Apuleius. Mitul lui Eros și Psyche a fost codificat de Apuleius, dar se pare că el a întărit povestea pe baza poveștilor existente. Între versiuni există unele deosebiri care sunt mai mult decât nuanțe. La Ispirescu avem o intervenție directă a Infernului, în timp ce la Creangă ea se împlinește prin intermediul unei feminități mijlocii, aparent neutră. Esența basmului rămâne neschimbată, indiferent de timpurile istorice și de evoluția mentalității. În nuvela *Jandarmul* a lui Agârbiceanu, figura lui Bogdan e proiectată înspre categoriile demonului. *Jandarmul* are în centru un personaj care este o prezență enigmatică sau, am putea spune, o absență obsesivă. El nu apare ca un om de acțiune, dar totuși este implantat deosebit de puternic în angrenajul de fapte al cărții, trăind intens în fiecare ramificație a ei. Apariția lui produce o adevărată erotizare a satului. Magia privirii, magie neagră, performată de demon, destructurează ființa prin condiționare, generând schema unei existențe ca vis dirijat. Atributele acestui tip de ființare sunt, în primul rând, dependența deplină de factorul dirijant, o satelizare a ființei, o abolire a limitelor

individualității. Rezultatul imediat al acestei ființări condiționate este conduita antilegică, în urma căreia victima, personajul feminin, este rapid exilată de către societatea rurală înspre periferiile baletului social al universului sătesc. Motivul Zburătorului se suprapune celui al dublului, ca principiu complementar ce generează împlinirea, transfigurarea aparentă a ființei îndrăgostite. La un nivel profan al lecturii sau, altfel spus, la un prim nivel, *Șarpele* lui Eliade poate fi considerată o povestire erotică. În această structură de suprafață se inserează discret procedee specifice epicii fantastice, ceea ce impune un alt nivel al interpretării, o interpretare după alt cod. La acest al doilea nivel se intersectează trasee mitice, cum sunt cel al labirintului, al cuplului primordial, al Zburătorului. Este prima scriere eliadescă în care ambiguitatea dintre semnificația magică și aceea profană prevalează asupra clasicei ambiguități rațional-fantastic, cultivate în proza fantastică. Efortul de revelare a structurii magico-mitice din subtext, de descifrare a sensurilor ei, este cel care amplifică valoarea estetică a acestei scrieri. Șarpele este un suprapersonaj născut din identificarea magică a reptile și a bărbatului. Este o ființă primordial, telurică, fascinantă pentru că reactualizează trăirile primordiale ale celor ce o contemplează. Femeile trăiesc un fel de extaz erotic impersonal, similar celui din orgiile popoarelor primitive în care erosul, trăit violent de participant are funcția de comunicare magică cu universul.

BIBLIOGRAFIE

I. Bibliografia operei

1. *** *Cartea lui Enoh*, Editura Miracol, București, 1997
2. *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Republicii Socialiste din România, Institutul de Lingvistică din București, Editura Academiei Republicii Socialiste, București, 1975
3. *** *Folclor din Țara Loviștei*, Râmnicu – Vâlcea, 1970
4. *** *Limba și literatura Română*, Editura Servo-sat, Arad, 1996
5. *** *Literatură populară. Culegeri și prelucrări*, ediție îngrijită și prefată de I.D. Bălan, Editura Tineretului, București, 1956
6. *** *Romanul grec*, Editura Univers, București, 1980, traducere Petru Creția și Maria Marinescu
7. *** *Scriptores Historiae Augustae*, vol. I, ed. Ernestus Hohl, Leipzig: Teubner, 1965
8. Agârbiceanu, Ion, *Nuvele*, postfață și bibliografie de Constantin Cubleşan, Editura Minerva, București, 1985
9. Agârbiceanu, Ion, *Răsplata celor harnici*, în volumul *Scrieri creștine*, prefata Ion Buzași, text îngrijit, note, postfață și glosar prof. Cornelia Lucia Frișan, Editura Buna Vestire, Blaj, 2008
10. Alecsandri, Vasile, *Doine Pasteluri Lăcrimioare*, editura ERC Press, București, 2009
11. Alecsandri, Vasile, *Înșiră-te, mărgărite*, Grup Editorial Litera, București, 2010
12. Alexandri, Vasile, *Legende*, Editura librăriei Universala, Alcalay & Co, București, 1900
13. Almaș, Dumitru, *Povestiri istorice*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1982
14. Angelescu, Silviu, *Mitul și literatura*, editura Tracus Arte, București, 2010
15. Apuleius, *Metamorfoze sau Măgarul de aur*, traducere I. Teodorescu, Editura Univers, București, 1996
16. Apuleii, L. Madaurensis Platonici opera, compilația *Testimonia*, ed. Jan Wower Basle: Froben, 1606
17. Arghezi, Tudor, *Pagini alese. Versuri și proză*, Ediție îngrijită și tabel cronologic de Mitzura Arghezi și Traian Radu, Editurile Tudor Arghezi & Regis, București, fără an.
18. Arghezi, Tudor, *Versuri*, Editura pentru Literatura Biblioteca pentru toți, București 1960

19. Asachi, Gh., *Scrieri alese*, Editura Tineretului, Colecția Biblioteca Școlarului, București, 1961
20. *Balade populare românești*, prefață de Octav Păun, editura Ion Creangă, București, 1984
21. Bârlea Ovidiu, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1976
22. *Biblia*, Editura Institutului Biblic pentru Misiune al Bisericii Ortodoxe, București, 2010
23. Blaga, Lucian, *Meșterul Manole*, dramă, Editura Polirom, Iași, 2005
24. Boliac, Cezar, *Opere*, Editura de Stat, București, 1950
25. Bolliac, Cezar, *Scrieri I. Meditații. Poezii*, Corect Books, Editura Virtual, 2010
26. Butură, Valer, *Enciclopedie de etnobotanică românească*, editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979
27. Byron, *Teatru*, trad. Virgil Teodorescu, editura Univers, București, 1990
28. Candrea, I. A., *Folclorul medical român comparat*, Editura Casa Școalelor, București, 1944
29. Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Editura Tineretului, București, 1967
30. Cantemir, Dimitrie, *Descriptio Moldaviae*, Editura Minerva, București, 1990
31. Capella, Martianus, *De nuptiis Philologiae et Mercurii*, Vicenza, Henricus de Sancto Vrso, 1499
32. Catullus, *Carmina*, traducere, studiu introductiv și note de Teodor Naum, Editura Teora, București, 1999
33. Coșbuc, George, *Balade și idile. Fire de tort*, editura Minerva, București, 1983
34. Creangă, Ion, *Povești, povestiri, amintiri*, Editura Eminescu, București, 1980
35. Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, în românește de Paul G. Dinopol, Editura Univers, București, 1978
36. Eliade, Mircea, *Fragmentarium*, Editura Humanitas, București, 1992
37. Eliade, Mircea, *Imagini și simboluri*, traducere de Alexandra Beldescu, Editura Humanitas, București, 1994
38. Eliade, Mircea, *Mefistofel și androginul*, trad. Alexandra Cuniță, Editura Humanitas, București, 1994
39. Eliade, Mircea, *Memorii*, apud Richard Reschika, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Editura Saeculum I. O., București, 2000
40. Eliade, Mircea, *Ocultism, vrăjitorie și mode culturale. Eseuri de religie comparată*,

- trad. Elena Bortă, Editura Humanitas, București, 2006, ed. a II-a, rev.
41. Eliade, Mircea, *Sacru și profan*, trad. Brândușa Prelipceanu, editura Humanitas, București, 2003
 42. Eliade, Mircea, *Șarpele*, Editura Cartex 2000, București, 2013
 43. Eliade, Mircea, *Tratat de istorie a religiilor*, trad. Mariana Noica, Editura Humanitas, București, 1992
 44. Eminescu, Mihai, *Literatura populară*, ediție critică îngrijită de D. Murărașu, Editura Minerva, București, 1977
 45. Eminescu, Mihai, *Opere alese*, 3. Literatură populară, ediție îngrijită și prefăcută de Perpessicius, Editura Pentru Literatură, București, 1965
 46. Eminescu, Mihai, *Poezia de inspirație folclorică*, antologie, prefăcută și comentarii de Ștefan Badea, Editura Albatros, București, 1982
 47. Eminescu, Mihai, *Poezii*, ediție îngrijită de G. Ibrăileanu, Editura Adevărul Holding, București, 2011
 48. Eminescu, Mihai, *Poezii, vol. I-III*, Editura Cartier, Chișinău, 2003
 49. Geoffrey din Monmouth, *Historia Regum Britanniae*, VI, Penguin Classics Collection, Londra, 1973
 50. Goethe, Johann Wolfgang, *Opere alese*, vol. 1, Poezii, editura Rao, București, 2013, trad. Gabriel H. Decuble
 51. Gorovei, Artur, *Credințe și superstiții ale poporului român*, editura Academiei, București, 1915
 52. Heliade Rădulescu, Ion, *Poezii. Proză*, editura Cartex 2000, București, 2007
 53. Heliodor, *Etiopicele*, traducere Maria Marinescu, Editura Minerva, București, 1970
 54. Hesiod, *Munci și zile*, traducere Ion Acsan, Editura Saecula, București, 1995
 55. Hesiod, *Teogonia*, traducere Ion Acsan, Editura Minerva, București, 1987
 56. Hesiod – Orfeu, *Poeme*, traducere Petru Creția și Maria Marinescu, Editura Minerva, București, 1987
 57. Hyginus, *C. Iulii Hygini Augusti Liberti Fabularum Liber* Lyon, apud Ioannem Degabiano, 1608
 58. Ioniță, Maria, *Cartea vâlvelor*, editura Dacia, Cluj – Napoca, 1982
 59. Ispirescu, Petre, *Legende sau basmele românilor*, ediție îngrijită de Aristița Avramescu, vol I, Editura Cartea Românească, București, 1988
 60. Ispirescu, Petre, *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975

61. Kernbach, Victor, *Dicționar de mitologie generală*, editura Albatros, București, 2004
62. Kernbach, Victor, *Miturile esențiale*, antologie de texte, cu o introducere în mitologie și texte, comentarii și note, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1978
63. Longos – Heliodor, *Dafnis și Cloe. Teagene și Haricleea*, traducere Petru Creția și Maria Marinescu, Editura Minerva, București, 1970
64. Marian, Simeon Florea, *Nașterea la români. Studiu etnografic*, editura Saeculum I.O., București, 2009
65. Mohanu, C., *Fântâna Dorului*, Editura Minerva, București, 1975
66. Petrovici, E., *Folklor din Valea Almăjului*, Imprimeria Cartea Românească, București, 1935
67. Platon, *Banchetul*, traducere Petru Creția, Editura Humanitas, București, 2011
68. Publius Ovidius Naso, *Opere*, Editura Gunivas, Chișinău, 2001
69. Sf. Augustin, *De Civitate Dei*, Editura Humanitas, București, 2004, traducere din latină, Introducere și note de Bogdan Tătaru – Cazaban
70. Slavici, Ioan, *Limir Împărat*, în vol. de basme *Zâna Zorilor*, Editura Minerva, București, 1989
71. Stamati, Constantin, *Imnul lăutei românești*, Colecția Biblioteca Școlarului, Editura Litera Internațional, București-Chișinău, fără an
72. Stănescu, Nichita, *Antimetafizica*, Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu, Editura Cartea Românească, București, 1985
73. Stănescu, Nichita, *Poezii*, Editura Albatros, București, 1970
74. Șăineanu, Lazăr, *Basmele românilor*, București, 1895, Editura Carol Gobl,(reeditare, Biblioteca pentru toți), 1968
75. Teodorescu, G. Dem., *Poezii populare române*, vol. II, editura Minerva, București, 1985
76. Tertulian, *Adversus Valentinianos*, ed. E. Kroymann, Brepols Publishers, 1954
77. Tertulian, *De anima*, ed. J. H. Waszink, Amsterdam: North-Holland, 1947
78. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1987

II. Bibliografie critică

A. Volume

1. *** *Die antike Kunstprosa*, I Band, Dritter Abdruck, Leipzig – Berlin, 1915
2. *** *Die griechische Literatur*, Dritte Auflage, Leipzig – Berlin, 1912

3. *** *Hronicul vechimei a romano-moldova-vlahilor*, publicat de Gr. G. Tocilescu, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1901
4. *** *Istoria literaturii române*, vol. II (De la Școala Ardeleană la Junimea), Ed. Academiei R.S.R., București, 1968
5. Alexandrescu, Sorin, *Dialectica fantasticului*, studiu introductiv la volumul *La țițănci și alte povestiri*, Editura Pentru Literatură, București, 1969
6. Alexandrescu, Sorin, Studiu introductiv la *Șarpele* de Mircea Eliade, editura Cartex 2000, București, 2013
7. Angelescu, Silviu, *Mit și literatură*, Editura Univers, București, 1999
8. Anghelescu, Mircea, *Introducere în opera lui Petre Ispirescu*, Editura Minerva, București, 1987
9. Anghelescu, Mircea, *Literatura română și Orientul*, Editura Minerva, București, 1975
10. Barnes, T. D., *Sursele cărții Historia Augusta*, Bruxelles: Latomus, 1978
11. Battista Pio, Giovanni, *Enarrationes allegoricae fabularum*, Milano: V. Scinzenzeler, 1498
12. Bayet, Jean, *Literatura latină*, Editura Univers, București, 1972
13. Bârlea, Ovidiu, *Folclorul românesc*, Editura Minerva, București, 1981
14. Bârlea, Ovidiu, *Istoria folcloristicii românești*, Editura Enciclopedică, București, 1974
15. Bârlea, Ovidiu, *Poveștile lui Creangă*, Editura pentru Literatură, București, 1967
16. Bergaigne, Abel, *La Religion Védique* (d'après les hymnes du Rig-Veda), Paris, F. Vieweg, vol II, 1883
17. Bloch, H., *The Pagan Revival in the West at the end of the fourth century*, ed. A. Momigliano, Oxford: Clarendon, 1963
18. Boldea, Iulian, *Istoria didactică a poeziei românești*, Editura Aula, București, 2005
19. Boldea, Iulian, *Modernitate și postmodernitate în poezia românească a secolului XX - curs*, 2017
20. Boldea, Iulian, *Poezia clasică și romantică*, Editura Aula, Brașov, 2002
21. Boutière, Jean, *Viața și opera lui Ion Creangă*, trad. Constantin Ciopraga, Editura Junimea, Iași, 1976
22. Braga, Mircea, *Geografii instabile*, Sibiu, Editura Imago, 2010
23. Bulgar, Gh., în *Studii eminesciene, 75 de ani de la moartea poetului*, Editura pentru Literatură, București, 1965
24. Caracostea, D., *Studii eminesciene*, editura Minerva, București, 1975

25. Călinescu, G., *Estetica basmului*, Editura pentru literatură, București, 1965
26. Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II – a, editura Minerva, București, 1985
27. Călinescu, G., *Opera lui Mihai Eminescu*, volumul I, Editura pentru Literatură, București, 1969
28. Călinescu, Matei, *Titanul și geniul în poezia lui Eminescu*, Editura pentru Literatură, București, 1964
29. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri, mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, vol. I, Editura Artemis, București, 1995
30. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, volumul 3, P-Z, Editura Artemis, București, 2002
31. Cioculescu, Ș., Streinu, VI, Vianu, T., *Istoria literaturii române moderne*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1971
32. Cizek, Eugen, *Istoria literaturii latine*, Editura Societatea Adevărul S.A., București 1997
33. Constantinescu, Pompiliu, *Figuri literare*, Editura Minerva, București, 1989
34. Costanza, S., *La fortuna di L. Apuleio nell'eta di mezzo*, Scuola Salesiana del libro, Palermo, 1937
35. Coșbuc, George, *Elementele literaturii populare*, Editura Dacia, București, 1996
36. Culianu, Ioan Petru, *Jocurile minții. Istoria ideilor, teoria culturii, epistemologie*. Ediție îngrijită de Mona Antohi și Sorin Antohi. Studiu introductiv de Sorin Antohi. Traduceri de Mona Antohi, Sorin Antohi, Claudia Dumitriu, Dan Petrescu, Catrinel Pleșu, Corina Popescu, Anca Vaidesegan, Iași, Editura Polirom, 2002
37. Culianu, Ioan Petru, *Studii românești*, II, Editura Polirom, Iași, 2009
38. Dascălu, Nicolae, *Dimitrie Cantemir (1673-1723), principe român și cărturar european*, Ed. Trinitas, Iași, 2003
39. Deculescu, Adriana, *Dragostea*, Editura Medicală, București, 1971
40. del Conte, Rosa, *Eminescu sau despre Absolut*, traducere de Marian Papahagi, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990
41. de Rougemont, Denis, *Love in the Western World*, Fawcett World Library, New York, 1966
42. Densușianu, Nicolae, *Dacia preistorică*, Editura Academiei RSR, București, 1981
43. Densușianu, Ovid, *Literatura română modernă*, Editura Eminescu, București, 1985
44. Deroux, Carl, ed., *Studies in Latin Literature and Roman History*. vol. X, Bruxel:

Latomus, 2000

45. Drouhet, Ch., *Vasile Alecsandri și scriitorii francezi*, Editura Cultura Națională, București, 1924
46. Dugneanu, Paul, *Poezia lui Ion Heliade Rădulescu. Între romantism și clasicism*, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2002
47. Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Eminescu și romantismul german*, Editura Eminescu, București, 1986
48. Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, *Ion Creangă*, Editura Pentru Literatură, București, 1963
49. Dunlop, John, *Geschichte der Prosadichtungen (oder Geschichte der Romane, Novellen, Märchen u.s.w. Aus dem Englischen übertragen und vielfach vermehrt und berichtet so wie mit einleitender Borrede, ausführlichen Anmerkungen und einem vollständigen Legister versehen von) Liebrecht*, Berlin, Verlag von S.W. Müller, 1851
50. Eckermann, Johan Peter, *Convorbiri cu Goethe în ultimii ani ai vieții sale*, Editura pentru Literatură, București, 1965
51. Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Amarcord, Timișoara, 2001
52. Fărcaș, D., *Cartea lui Enoh și fenomenul OZN din zilele noastre*, postfață la Cartea lui Enoh, București, Editura Miracol, 1997
53. Filip, Terezia, *Nichita Stănescu – O poetică a ființei. Studiu despre structurile imaginarului și simbolismul ontologic, I, Eul în lume*, Galaxia Gutenberg, Tîrgu Lăpuș, 2010
54. Frazer, James George, *Creanga de aur*, vol. IV, trad. Octavian Nistor, Editura Minerva, București, 1980
55. Gaster, M., *Literatura populară română*, IG Haimann Librar – Editor, Bucuresci, 1883
56. Găurean, Vasile, *Orizont mitic*, în vol. *Sub raza aceluiași Luceafăr –Eminescu și Ovidiu*, Editura Junimea, Iași, 2014
57. Gheorghită, Florin, *Marile taine ale omenirii*, Editura Polirom, Iași, 2013
58. Griffiths, J. Gwyn, *The Isis Book*, Brill Publisher, Boston, 1975
59. Grimal, Pierre, *Literatura latină*, Editura Teora, București, 1997
60. Guillerrou, Alain, *Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu*, Editura Junimea, Iași, 1977
61. Hulubaș, Adina, *Trasee inițiatice în folclorul literar românesc. Structuri stilistice*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2009

62. Jauss, H.R., *Literaturgeschichte als Provokation*, Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1970, tradusă în engleză ca *New Directions in Literary History*, ed. R. Cohen, Johns Hopkins University Press, Baltimore, Maryland, 1974
63. Jocelyn, H. D., *L. Caecilius Minutianus Apuleius*, în *Homo sapiens, homo humanus*, ed. Giovannangiola Tarugi, Centro di Studi Umanistici Angelo Poliziano, 2 volume, Florența, Olschki, 1990
64. Joseph, M.K., *Byron: The Poet*, V. Gollancz, Londra, 1964
65. Lacy, Norris J., *The New Arthurian Encyclopedia*, Routledge Publisher, New York: Garland, 1991
66. Laistner, Max L.W., *Fulgentius in the Carolingian Age, The Intellectual Heritage of the Early Middle Ages*, Ithaca, New York, 1957
67. Loghinovski, Elena, *De la demon la luceafăr*, Editura Univers, București, 1979
68. Lotreanu, Ion, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Editura Minerva, București, 1980
69. Lovinescu, Eugen, *Miorița și psihologia etnică*, Editura Cartea Românească, București, 1984
70. Lovinescu, Vasile, *Creangă și creanga de aur*, Editura Rosmarin, București, 1996
71. Dinah, Mack, Carol K., *A Field Guide to Demons, Fairies, Fallen Angels and Other Subversive Spirits*, Henry Holt and Company, New York, 1999
72. Marinescu-Himu, Maria - Piatkowski, Adelina, *Istoria literaturii eline*, Editura Științifică, București, 1972
73. Martin, Rene – Gaillard, Jacques, *Les genres litteraires a Rome*, Scodel, Paris, 1981
74. Marrou, Henri Irénée, *La Vie intellectuelle au Forum de Trajan et au Forum d'Auguste, Melanges d'archeologie et d'histoire de l'Ecole francaise de Rome 49*, Ed. Paul Vallette, Paris: Bude, 1960
75. Masello, Robert, *Fallen Angels and Spirits of The Dark*, The Berkley Publishing Group, New York, 2004
76. Mihai, Violeta, *Mircea Eliade – Proza fantastică*, Editura Viitorul Românesc, București, 2001
77. Mincu, Marin, *Mihai Eminescu. Luceafărul*, editura Pontica, Constanța, 1996
78. Mohanu, C., *Fântâna Dorului*, Editura Minerva, București, 1975
79. Moreschini, Claudio, *Towards a History of Exegesis of Apuleius: The Case of the Tale of Cupid and Psyche*, în *Latin Fiction: The Latin Novel in Context*, ed. H. Hofmann, Londra: Routledge, 1999

80. Munteanu, George, *Istoria Literaturii Române. Epoca Marilor Clasici*, vol I, Editura Porto-Franco, Galați, 1994
81. Murărașu, Dumitru, Prefață la *Eminescu și literatura populară*, Editura Minerva, București, 1977
82. Murray, John, *Lord Byron's Correspondence*, University Press, New York, 1922
83. Muthu, Mircea, *Literatura română și spiritul sud-est european*, Editura Minerva, București, 1976
84. Nathan, Tobie, *Secretele viselor... și ce ascund ele*, Editura Niculescu, București, 2020
85. Neagoe, Stelian, *Oameni politici români*, Editura Machiavelli, București, 2007
86. Neagoș, Ion, *Mircea Eliade. Mitul iubirii*, Editura Paralela 45, Colecția Deschideri, Seria Lyceum, Pitești, 1999
87. Negoîtescu, Ion, *Poezia lui Eminescu*, ediția a IV-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995
88. Nicolau, Felix, *Codul lui Eminescu*, editura Victor, București, 2011
89. Nicolau, Irina, Mihalache, Carmen, *Credințe și superstiții românești* după Artur Gorovei și Gh. F. Ciușanu, ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 2012
90. Oișteanu, Andrei, *Ordine și haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Editura Polirom, Iași, 2004
91. Otetea, A., Popescu-Puturi, I., Nestor, I., Berza, M., Maciu, M., *Istoria poporului român*, Colecția Biblioteca De Istorie, Editura Științifică, București, 1972
92. Paleologu-Matta, S., *Eminescu și abisul ontologic*, Editura Științifică, București, 1994
93. Pamfile, Tudor, *Mitologie românească*, I, Dușmani și prieteni ai omului, editura Academiei, București, 1916
94. Panaitescu, Petre P., *Dimitrie Cantemir. Viața și opera*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1958
95. Panaitescu, Petre P., *Cronicile slavo –române din secolele XV-XVI*, publicate de Ion Bogdan, Editura Academiei, București, 1987
96. Papahagi, Marian, *Eros și utopie*, ediția a II-a, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999
97. Papu, Edgar, *Din clasicii noștri*, Editura Eminescu, București, 1977, p. 91
98. Patai, Raphael, *The Hebrew Goddess*, Third Enlarged Edition, Wayne State University Press, Detroit, Michigan, 1990
99. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Editura Trinitas, 2004
100. Perpessicius, *Eminescu și folclorul*, M. Eminescu, *Opere*, VI, Editura Academiei, București, 1963

101. Petrovici, E., *Texte dialectale*, editura Muzeul Limbii Române – Harrassowitz, Sibiu – Leipzig, 1943
102. Pillat, Ion, *Antologia poezilor de azi*, în colaborare cu Perpessicius, editura Cartea Românească, București, 1925 – 1928
103. Piru, Alexandru, *Introducere în opera lui I. Eliade Rădulescu*, Editura Minerva, București, 1971
104. Platon, Gheorghe, *Unirea Principatelor Române*, Editura Științifică și Enciclopedică, București 1984
105. Pop, Ion, *Poezie și joc la Nichita Stănescu în Jocul poeziei*, Editura Cartea Românească, București, 1985, studiu
106. Pop, Ion, *Nichita Stănescu – spațiul și măștile poeziei*, Editura Albatros, București, 1980
107. Pop, Mihai, *Eminescu și folclorul*, în *Studii eminesciene*, Editura Pentru Literatură, București, 1965
108. Popa, Mircea, *Introducere în opera lui Ion Agârbiceanu*, Editura Minerva, București, 1982
109. Popa, Mircea, *Ion Agârbiceanu – povestitorul*, în volumul *Ion Agârbiceanu, Povestiri regăsite*, Ediție îngrijită și prefață de Mircea Popa, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2011
110. Popovici, D., *Romantismul românesc*, Editura Albatros, București, 1972
111. Pr. Furtună, Dumitru, *Istorie literară*, ediție de Gheorghe și Manuela Macarie, Editura Sf. Mina, Iași, 2016
112. Predescu, Lucian, *Enciclopedia României*, Ed. Saeculum I.O. și Vestala, Buc., 1999
113. Predescu, Lucian, *Istoria literaturii române de la început până astăzi*, București, (fără an)
114. Propp, V. I., *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, trad. Radu Nicolau, pref. Nicolae Roșianu, Editura Univers, București, 1973
115. Rădulescu – Codin, C., *Literatura populară*, editura Minerva, București, vol. I, 1986
116. Rămureanu, Ioan, *Istoria Bisericească Universală*, Editura Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004
117. Relihan, Joel C., *Ancient Menippean Satire*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1993
118. Reschika, Richard, *Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Editura Saeculum I. O., București, 2000
119. Roberts, C. H. și Skeat, T. C., *The Birth of the Codex*, Oxford University Press pentru

Academia Britanică, Londra, 1983

120. Rotaru, Ion, *În căutarea unei mitologii românești*, în *Studii eminesciene*, Editura Pentru Literatură, București, 1965
121. Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, vol. II (de la 1900 până la cel de al doilea război mondial), București, 1972
122. Russel, Jeffrey Burton, *Witchcraft in The Middle Ages*, Cornell University Press, Ithaca and London, 1972
123. Rutherford, Andrew, *Byron: A Critical Study*, Oliver and Boyd, Edinburgh – Londra, 1962
124. Sainte-Beuve, Charles Augustin, *Premiers Lundis*, Michel Lévy frères, vol. I, Paris, 1886
125. Scarlat, Mircea, *Istoria poeziei românești*, Editura Minerva, București, 1982
126. Sommer, H. Oskar, *The Vulgate Version of the Arthurian Romance*, vol. 2, Oxford; Clarendon, 1990
127. Stahl, William Harris - Johnson Richard, *Martianus Capella and the Seven Liberal Arts*, 2 volume, Columbia University Press, New York, 1971-7
128. Stephens, Walter, *Demon Lovers*, The University of Chicago Press, Chicago, 2002
129. Strauss, Claude Levi, *Antropologie structurală*, trans. I. Pecher, Editura Politică, București, 1978
130. Streinu, Vladimir, *Ion Creangă*, în *Istoria Literaturii Române*, vol. III, Editura Academiei RSR, București, 1973
131. Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară*, editura Academiei Române, București, 2006
132. Șăineanu, Lazăr, *Basmele române în comparațiune cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice*, editura Minerva, București, 1978
133. Ștefănescu, Dorin, *Heliade Necunoscutul. Ontologie și poetică*, Editura Paralela 45, Pitești, 2007
134. Tatum, James, *Apuleius*, The John Hopkins University Press, Baltimore, Maryland, 1969
135. Todoran, Eugen, *Eminescu*, Editura Minerva, București, 1972
136. Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, în românește de Virgil Tănase, Editura Univers, București, 1973
137. Tonitza – Iordache, Mihaela și Banu, George, *Arta teatrului*, ediția a II-a, editura

Nemira, București, 2004

138. van Gennep, Arnold, *Formarea legendelor*, trad. Lucia Berdan, Crina Ioana Berdan, Editura Polirom, Iași, 1997
139. Vianu, Tudor, în *Istoria literaturii moderne*, coautori Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu, Editura Didactică și pedagogică, București, 1971
140. Vicovan, Ion, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, Editura Trinitas, Iași, 2002
141. Vintilescu, Virgil, *Eminescu și literatura înaintașilor*, Editura Facla, Timișoara, 1983
142. Vrabie, Gheorghe, *Structura poetică a basmului*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975
143. Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, București, Editura Republicii Socialiste România, 1987
144. Walsh, P. G., *The Roman Novel*, Bristol Classical Press, Bristol, UK, 1998
145. Warren, Brett, *The Annotated Daemonologie of King James*. A Critical Edition. In modern English, Createspace Independent Publishing, Scotts Valley, California, USA, 2016
146. Whitman, J., *Allegories: The Dynamics of an Ancient and Medieval Technique*, Harvard University Press, Clarendon, UK, 1987
147. Winkler, John J., *Auctor, Actor – a narratological reading of Apuleius Golden Ass*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, USA, 1985
148. Zăciu, Mircea, *Ion Agârbiceanu*, Editura Minerva, București, 1972
149. Ziolkowski, Jan, *Fairy Tales from Before Fairy Tales: The Medieval Latin Past of Wonderful Lies*, University of Michigan Press, Ann Arbor, Michigan, USA, 2007

B. Periodice

1. *** *Perfecțiunea nu are de-a face cu arta*, în cotidianul.ro din 28 martie 2013
2. *** Revista „Limba română”, nr. 2, An XXVII, 2017
3. Agârbiceanu, Ion, *Mărturisiri*, în „Revista Fundațiilor Regale”, anul VIII, nr. 12, decembrie 1941
4. Barry Baldwin, *Fulgentius and his sources*, în „Traditio” 44, Fordham University Press 1988, republicat de Cambridge University Press, 29 iulie 2016
5. Bodogae, T., *Dimitrie Cantemir, apărător al tradițiilor ortodoxe*, în „Memoria Antiquitatis”, Piatra Neamț, anul XVIII (1973), nr. 9-10
6. Constantinescu, N., *Note etnologice la Zburătorul de Ion Heliade Rădulescu*, în

- „Limbă și literatură”, nr. 4/1982
7. Crohmălniceanu, Ov. S., *N. Stănescu – o viziune a sentimentelor*, în „Gazeta literară”, anul XI, nr. 15, aprilie, 1964
 8. Curran, John R., *Pagan City and Christian Capital*, în „Oxford Scholarship”, ianuarie 2010
 9. Edwards, M. J., *The Tale of Cupid and Psyche*, în „Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik”, 94, Bonn, 1992
 10. Fochi, Adrian, *Mitologicele*, „Revista de Etnografie și Folclor”, nr. 1/1978
 11. Hays, Gregory, *The Date and Identity of the Mytographer Fulgentius*, din „Journal of Medieval Latin”, vol. 13, 2003
 12. Ibrăileanu, G., *În amintirea lui Creangă*, Iași, revista „Viața românească”, colecția „Foi volante”, 1920
 13. Maclean, William, *Belief in sex-mad demons tests nerves*, „World Wide Religious News”, Reuters, 16 mai 2005
 14. Manolescu, N., *Nichita Stănescu*, în „România literară”, anul VIII, nr.29.17,VIII, 1975
 15. Matthews, J. F., *Symmachus and The Oriental Cults*, în „Journal of Roman Studies”, vol. 63, 1973
 16. Moraru, Cr., *Sinele și metamorfozele sale*, în „Amfiteatru”, nr. 12, decembrie, 1982
 17. Munteanu, Silvia, *Drumul spre centru în Șarpele de Mircea Eliade. O interpretare mitanalitică* publicat în revista „Columna”, nr. 2, 2013
 18. Pecican, Ovidiu, *Cronica moldo-rus- în lecture seante*, în revista „Tribuna”, nr. 32-34, august,1995
 19. Pop, Dumitru, *Mitul zburătorului în poezia noastră populară*, în „Steaua”, nr. 2/1987
 20. Simache, N., Stănică, V., *Un izvor etnografic interesant*, în „Revista de Etnografie și Folclor”, nr. 3/1966
 21. Șesan, Milan, *Dimitrie Cantemir și limba română*, în „Memoria Antiquitatis”, Piatra Neamț, anul XVIII (1973), nr. 9-10

III. Bibliografie online

1. <http://basarabialiterara.com.md/?p=15439>, Zâna zânelor sau inițierea zalmoxiană
2. <https://classicalstudies.org/annual-meeting/149/abstract/psyche-ancilla-apuleius%E2%80%99-cupid-and-psyche-tale-ancient-slave-narrative>
3. <http://elenacucos.blogspot.com/2013/01/literatura-romaneasca-intre-traditiile.html>
4. <http://mituri-si-legende.blogspot.ro/2010/05/istoria-miturilor-si-mitologiei.html?m=1>

5. http://old.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari2/Iulian%20Boldea.pdf
6. <https://oxfordre.com/classics>
7. <http://roxana-aurora.blogspot.com/2010/04/jocul-aparentelor-in-sarpele-de-mircea.html>
8. <https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Mit>
9. <https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Mitologie>
10. <https://ro.wikipedia.org/wiki/>
11. <https://www.cambridge.org>
12. <https://www.cceol.com>
13. <http://www.cyd.ro/motivul-zburatorului-in-literatura>
14. http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/anthology/poetry/
15. <http://www.latomus.be>
16. <http://www.microbookstudio.com>
17. <https://www.omniscop.ro/apuleius-metamorfoze-fundament-sau-perspectiva-platonica>
18. <https://www.oxfordscholarship.com/>
19. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:abo:tlg,0012,002:10>
20. <http://www.sacred-texts.com>
21. <http://www.stoa.org/unicode/texts/sappho31.html>
22. [http:// www.thelatinlibrary.com](http://www.thelatinlibrary.com)